



UPOREDNA ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA STRUČNIH SARADNIKA, UČITELJA I VASPITAČA

UČESNICI

U istraživanju je učestvovalo ukupno 138 stručnih saradnika iz Beograda i Novog Sada, 76 učitelja/ca iz OŠ „Svetozar Miletić“ Zemun i 366 vaspitača iz predškolskih ustanova u Srbiji . Validni uzorci za analizu su upitnici 121 stručnog saradnika, 49 učitelja i 246 vaspitača.

	STRUČNI SARADNICI	UČITELJI	VASPITAČI
Broj analiziranih upitnika	121	49	246
Prosečna starost ispitanika	45 godina	41 godina	43.70 godina
Prosečan broj godina radnog staža	16,7 godina	14,8 godina	16,2 godina

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Mišljenje ispitanika o		Stručni saradnici	Učitelji	Vaspitači
Potreba dodatnog usavršavanja u vezi kako da reaguju u konkretnim situacijama zlostavljanja	Potrebno je dodatno osposobljavanje	72 %	44 %	54 %
	Nije sigurno	16 %	31 %	25 %
	Nije potrebno	12 %	25 %	21 %
Potrebi dodatnog osposobljavanja u vezi sa znacima zlostavljanja i zanemarivanja dece	Potrebno je dodatno osposobljavanje	53 %	45 %	32 %
	Nije sigurno	15 %	27 %	35 %
	Nije potrebno	31 %	27 %	33 %
Potrebi dodatnog osposobljavanja u vezi sa postupcima i merama kod sumnje na zlostavljanje ili zanemarivanje dece	Potrebno je dodatno osposobljavanje	52 %	51 %	39 %
	Nije sigurno	15 %	27 %	34 %
	Nije potrebno	31%	23 %	27 %

Velika većina ispitanika smatra da im je neophodna dodatna obuka u reagovanju na nasilje, ali postoji razlika u njihovom stepenu izkazane potrebe za dodatnim osposobljavanjem i usavršavanjem



između stručnih saradnika, učitelja i vaspitača. (Razlika se možemo videti u prikazanoj tabeli). Mišljenja smo da stručni saradnici zbog prirode posla, primarnog obrazovanja, uključenosti u timove za zaštitu dece od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja imaju veću potrebu za ovim dodatnim uasavršavanjem. Najmanju potrebu za dodatnim osposobljavanjem imaju vaspitači, jer rade sa malom decem, gde je i procenat nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja znatno manji u odnosu na decu osnovnoškolskog uzrasta.

Više od polovine svih ispitanika (i stručni saradnici, i učitelji i vaspitači) smatraju da im je jako značajno da čuju primere iz prakse i da budu obučeni za postupanje i razgovor u datim situacijama.

Na pitanje, Kako biste reagovali u slučaju da sumnjate da je dete u školi ili vrtiću žrtva zlostavljanja u porodici, stručni saradnici, učitelji i vaspitači su odgovorili sledeće

	odmah bih obavestio/la centar za socijalni rad ili policiju	o tome ne bih obavestio/la nikoga	razgovarao/la bih o tome sa detetom	razgovarao/la bi sa roditeljima	o slučaju bih obavestio/la direktora (vaspitači stručnog saradnika)	drugo
Stručni saradnici	15 %	0	7 %	5 %	51 %	23 %
Učitelji	4 %	0	13 %	0	82%	2 %
Vaspitači	5 %	0	6 %	7 %	75 %	/

U slučaju da sumnjaju da je učenik/dete, žrtva zlostavljanja u porodici, polovina stručnih saradnika 51% i 82 % nastavnika bi odmah obavestila direktora, a 75 % vaspita bi odmah obavestila stručnog saradnika. Svega 15% stručnih saradnika, 4% učitelja i 5% vaspitača, bi odlučilo da odmah obavesti centar za socijalni rad ili policiju. 13% učitelja, 7% stručnih saradnika i 6% vaspitača odvažilo bi se da razgovara sa učenikom/detetom u slučaju sumnje, a 5 % stručnih saradnika i 2% vaspitača bi u slučaju sumnje da je učenik/dete žrtva zlostavljanja u porodici razgovaralo sa roditeljima, dok se učitelji nebi odvažili na taj korak. 23% stručnih saradnika reagovao na neki drugi način i dopisivali su odgovore, koristeći svoja znanja iz prakse, te su tako istakli sledeće: obavestili bi direktora i tim za zaštitu od diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja; razgovarali sa kolegama; obavestili direktora a zatim zajedno sa direktorom bi obavestili policiju i centar za socijalni rad; postupili bi u skladu sa procedurama u slučajevima sumnje na zlostavljanje.

Vaspitači bi još u zavisnosti od uzrasta deteta obavili razgovor sa detetom, a kasnije obavestiti ostale službe počevši od vrtića; obavestili bi tim za zaštitu dece i rukovodioca vrtića.

Veoma je bitno zaključiti, da bi svi učesnici vaspitno obrazovnog procesa, odmah reagovali kada primete zlostavljano dete. Važno je reagovati, a nadležni organi će znati šta dalje. Nadamo se da ćemo u ovom projektu i mi saznati šta tačno uraditi sa saznanjem da je dete zlostavljano.



Na pitanje da li ste nekada u svom radu već bili u prilici da posumnjate da je dete žrtva nasilja u porodici ili širem vaninstitucionalnom okruženju stručni saradnici, nastavnici i vaspitači su dali sledeće odgovore:

	da	ne
Stručni saradnici	57%	43%
Učitelji	42%	58%
Vaspitači	23%	77%

Iz tabele vidimo da više od polovine stručnih saradnika (57%) daje odgovor da su bili u situaciji da posumnjaju da je dete žrtva nasilja, dok nešto manje od polovine učitelja 42% i svega 23% vaspitača je posumnjalo za neko dete da trpi zlostavljanje.

Oni predstavnici obrazovnih institucija koji su imali iskustvo, da sumnjaju da dete trpi neki vid nasilja u porodici ili širem vaninstitucionalnom okruženju preduzimali su sledeće akcije:

akcije	stručni saradnici	učitelji	vaspitači
Razgovarao/la sam o tome sa detetom	12%	24%	21%
o slučaju sam obavestio/la direktora (stručnog saradnika vaspitači)	38%	61%	55%
razgovarao/la sam sa roditeljima	18%	12%	13%
odmah sam obavestio/la centar za socijalni rad ili policiju	18%	0%	8%
o tome nisam obavestio/la nikoga	0%	0%	0%
drugo	14%	3%	5%

Na osnovu odgovora vidimo da samo 12% stručnih saradnika, 24% učitelja i 21% vaspitača je razgovaralo sa detetom o sumnjama da trpi nasilje. Procentualno dva puta veći broj učitelja 24% i 21% vaspitača razgovara o svojim sumnjama sa detetom, od stručnih saradnika 12%.

Kao objašnjenje bi mogla poslužiti činjenica da su stručni saradnici obučeni da ako posumnjaju da nasilje postoji u porodici ili vanškolskom okruženju, sumnje neodložno prijavljuju policiji i nadležnom centru za socijalni rad, bez da proveravaju opravdanost tih sumnji.

Takođe, skoro duplo veći broj učitelja 61% i vaspitača 55%, o sumnji na nasilje u porodici i van škole ili vrtića obaveštava direktora škole, a vaspitači stručnog saradnika.

Stručni saradnici (38%), bi obavestili direktora o svojim sumnjama, a ovako manji postotak u odnosu na učitelje i vaspitače je možda zbog toga što, stručni saradnici imaju veću autonomiju u preduzimanju akcija, bolje poznaju procedure, pri kojoj mogu da preskoče obaveštavanje direktora, a radi čuvanja privatnost i etičkih razloga, a i činjenice da sami direktori neretko smatraju da je oblast zaštite od nasilja više u nadležnosti stručnih saradnika, psihologa i pedagoga, te im prepuštaju bavljenje ovim problemima.

Ohrabrujući je nalaz da ni jedan ispitanik nije odabrao odgovor "o tome nisam obavestio nikoga", odnosno da se na prepoznavanje znakova nasilja u porodici i van škole uvek reaguje i ne žmuri.



Na uputstvo da se na lestvici od 1 do 5 oceni koliko dobro poznajete navedena dokumenta koja regulišu obavezne aktivnosti zaposlenih u slučaju prepoznavanja nasilja nad decom (1 uopšte ne poznajem – 5 veoma dobro poznajem), prikazujemo sledeće odgovore

	Stručni saradnici	Učitelji	Vaspitači
Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja	4,2	3,4	3,4
Zakon o sprečavanju nasilja u porodici	3,0	2,5	3,0
Posebni protokol za zaštitu dece i učenika od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u obrazovno-vaspitnim ustanovama	4,4	2,7	3,2
Pravilnik o protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje	4,4	3,4	3,4
Druga relevantna dokumenta	2,8	2,6	2,9

Postoji značajna razlika u poznavanju navedenih dokumenata između stručnih saradnika i učitelja i vaspitača. Stručni saradnici tvrde da su veoma dobro upoznati sa Posebnim protokolom za zaštitu dece i učenika od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u obrazovno-vaspitnim ustanovama (4.4), sa Pravilnikom o protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje (4.4) i sa Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (4.2). Prema opštem mišljenju stručnih saradnika u Srbiji manje su upoznati sa Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici (3.0) i sa drugim relevantnim dokumentima za ovu oblast (2.8).

Učitelji/ce i vaspitači svoje poznavanje navedenih dokumenata ocenjuju kao slabo ili kao prosečno. U nešto većoj meri su upoznati sa Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (3.4) i Pravilnikom o protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje, dok smatraju da su slabo upoznati sa Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici (2.5), sa Posebnim protokolom za zaštitu dece i učenika od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u obrazovno-vaspitnim ustanovama (2.7), kao i sa drugim relevantnim dokumentima (2.6).

Ovakav rezultat smo mogli i očekivati iz razloga, što se stručni saradnici u okviru svog posla, češće sreću i koriste Pravilnik o protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje, Posebni protokol za zaštitu dece i učenika od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u obrazovno-vaspitnim ustanovama, Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja... dok se učitelji i vaspitači sa istim dokumentima sreću samo ukoliko imaju problem u svom odeljenju/grupi ili su posebno zainteresovani za ovu problematiku.

Ocenite na lestvici od 1 do 5 u kojoj meri se slažete sa navedenom tvrdnjom (od “1 uopšte se ne slažem” do “5 u potpunosti se slažem”):

Osposobljavanje učitelja/ca ili vaspitača/ca za adekvatno postupanje u slučajevima nasilja nad decom, uključujući i prepoznavanje, nužno je za smanjenje i sprečavanje te pojave..						
	% 1	% 2	% 3	% 4	% 5	M(SD)
Stručni saradnici	0	1	3	20	76	4,7(0,6)
Učitelji	0	2	2	29	67	4,6(0,6)
Vaspitači	1	3	5	34	56	4,4(0,8)



Tri četvrtine ili 76 % stručnih saradnika i 67 % učitelja, se u potpunosti slaže da je njihovo osposobljavanje za adekvatno postupanje u slučajevima nasilja nad decom, uključujući i prepoznavanje, nužno za smanjenje i sprečavanje te pojave, a vaspitači ovu tvrdnju potvrđuju u 56%. Ovde ne postoji značajna razlika u mišljenju stručnih saradnika i učitelja. I jedni idrugi se slažu da im je neophodno dodatno osposobljavanje.

Stručni saradnici, učitelji i vaspitači su imali zadatak da na skali od 1 do 5 ocene u kojoj meri su osposobljeni za sledeće:

tvrdnja	stručni saradnici	učitelji	vaspitači
Kod dece prepoznate znakove raznih oblika nasilja u vaninstitucionalnom okruženju.	3,3	3,3	3,4
Kod dece prepoznate znakove nasilja koje se odvija putem interneta (cyberbullying).	2,7	2,8	0
Obavite razgovor sa detetom za kog postoji sumnja da je žrtva nasilja.	3,0	3,3	3,3
Obavite razgovor sa roditeljima (ili starateljima) deteta za kog se sumnja da je žrtva nasilja ili zlostavljanja.	3,0	3,1	2,9
Učestvujete u formalnim aktivnostima koje se preduzimaju na nivou ustanove u slučaju nasilja nad decom, koje uključuje druge institucije (policija, centri za socijalni rad,...).	3,6	3,0	3,0

Iz navedenih rezultata možemo zaključiti, da ne postoji značajna razlika u odgovorima grupe stručnih saradnika i grupe učitelja i vaspitača. Mogli bismo reći da su sve tri grupe ispitanika procenile da su prosečno osposobljeni da kod dece prepoznaju razne oblike nasilja u vaninstitucionalnom okruženju, za obavljanje razgovora sa detetom za koje postoji sumnja da je žrtva nasilja, za razgovor sa roditeljima ili starateljima deteta za koje se sumnja da je žrtva nasilja ili zlostavljanja.

Stručni saradnici su u proseku nešto bolje ocenili na skali 1-5, da su osposobljeni da učestvuju u formalnim aktivnostima koje se preduzimaju na nivou ustanove u slučaju nasilja nad decom, koje uključuje druge institucije, kao što su policija, centri za socijalni rad i slične.

Sve tri grupe ispitanika kod sebe, kao najslabiju tačku ocenjuje sposobnost da prepoznaju znakove nasilja koje se odvija putem interneta (kod vaspitača nije ni zastupljeno).



Na pitanje da ocene koliko su osposobljeni da kod deteta prepoznaju znakove navedenih oblika nasilja nad decom, zlostavljanja i iskorišćavanja dece u vaninstitucionalnom okruženju: (1 – nimalo, 5 – veoma dobro), dobijeni su sledeći rezultati

tvrdnja	stručni saradnici	učitelji	vaspitači
znakove fizičkog nasilja ili zlostavljanja.	3,7	3,5	3,5
znakove psihičkog nasilja ili zlostavljanja	3,3	3,4	3,3
znakove seksualnog nasilja ili zlostavljanja.	2,6	2,6	2,6
znakove zanemarivanja ili ekonomskog iskorišćavanja dece.	3,6	3,3	3,3

Prema generalnom mišljenju i stručnih saradnika i učitelja i vaspitača (nema razlike u ovom odgovoru između ove TRI grupe ispitanika). Najslabije su osposobljeni da prepoznaju znakove seksualnog nasilja ili zlostavljanja gde skoro polovina ispitanika (46 % stručnih saradnika i 42% učitelja i 47% vaspitača) smatra da je loše osposobljena da prepozna znakove seksualnog nasilja ili zlostavljanja, dok 9% stručnih saradnika, 8% učitelja i 15% vaspitača smatra da nisu uopšte osposobljeni za ovu vrstu prepoznavanja.

Sve tri grupe ispitanika slično ocenjuju svoju sposobnost da kod učenika prepoznaju znakove različitih oblika nasilja i zlostavljanja nad decom (osim seksualnog) između prihvatljive i dobre (od 3,3 do 3,7). Smatraju da su skoro podjednako osposobljeni da prepoznaju znakove fizičkog nasilja ili zlostavljanja, znakove psihičkog nasilja i znakove zanemarivanja i ekonomskog iskorišćavanja dece.

ZAKLJUČAK

Na osnovu uporedne analize možemo zaključiti da se sve tri grupe ispitanika, stručni saradnici iz Beograda i Novog Sada, učitelji/ice OŠ „Svetozar Miletić“ Zemun i vaspitači iz cele Srbije, slažu da im je neophodno dodatno stručno usavršavanje na temu prevencije i reagovanja u situacijama porodičnog i vaninstitucionalnog nasilja. Istraživanje je pokazalo da su ispitanici u svom profesionalnom radu bili u prilici da posumnjaju da dete trpi neku vrstu nasilja, ali im je potrebno dodatno znanje i kompetence iz ove oblasti kako bi znali adekvatno da reaguju.

Ispitanici iskazuju potrebu za konkretnim osposobljavanjem za vođenje razgovora sa detetom za koje se sumnja da je žrtva zlostavljanja, kao i sa njihovim roditeljima. Sve tri grupe ispitanika se slažu, da najteže prepoznaju znake seksualnog zlostavljanja i uznemiravanja, dok psihičko i fizičko nasilje lakše prepoznaju.

Iz svega napred navedenog, možemo zaključiti da ja ovaj projekat dobro došao kako bi stručni saradnici, učitelji/nastavnici i vaspitači proširili svoja znanja iz oblasti zaštite dece od nasilja.

Pedagog Jelena Trtica, OŠ „Svetozar Miletić“ Zemun

Psiholog Anđelka Milićević, OŠ „Svetozar Miletić“ Zemun